

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Emil Jönsson*
Härad: *Luggande* Adress: *Korum, Hånsborg*
Socken: *Väsby o. angu. socknar* Berättat av: *Densamme*
Uppteckningsår: *1935* Född år *1861* i *Väsby*

Uppteckningen rör *Brandvudska.*
Elldröddor.

sid.

1-9

9-60

ACC. N.R. 4611

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Emil Jönsson*
Härad: *Luggude* Adress: *Hornsberg*
Socken: *Wäsby* Berättat av: *Den samme*
Uppteckningsår: *1935* Född år *1861* i *Wäsby*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör *Märkligare Eldsvådor inom*
Wäsby och angränsande socknar i förra
århundradet. Något om brandväsen.

Den gamla tidens brandredskap var av gammal enkel beskaffenhet och större delen av landsbyggdens folk hade ej brandförsäkrat sina hus före år 1850. Men senare försäkrade visserligen en och annan, men till så lågt värde, att stor förlust uppkom om olycka hände att det brann. Inom försäkringen, om någons hus eller gård brann, så hjälpte byfolket den brandskadade, genom gåvor och arbete, att bygga igen, såsom de också gjorde vid gårdarnes utflytt

Skriv endast på denna sida!

-ning vid enskiftet. Några trä-spannar, en brand-
hake med en ring, så flera hakar kunde dragas i
samma krok, samt en lång träspruta, var allt
som fanns i en bondgård att släcka eld med, och
i "husarnes" (torparnes) hus fanns inte ens mer än
en träspann. Äldermännen uppmanade befolkningen
att iakttaga försigtighet med elden, samt att bort-
taga s. k. "blänksot" ur skorstenen. Blänksot var
en till flera tum tjock skorpa som bildades i skor-
stenen genom den "sväll" "inne" (änga) som upp-
stod genom att all hushålls-kökning skulle förrät-
tas på den öppna spisen i köket. I förening med
röken och sotet avsatte sig då med denna änga,
en hård skorpa som kunde gatta eld och försäkra
farlig skorstens-elld som var svår att släcka.
Jag hörde berättas att några mästare vid inträff
ad skorstenseld, skynda upp på taket och sätta en

sängadyna i skorstenen för att stänga draget
och således släcka elden. Några dagdrivare gick
omkring i byarne och erbjöds sig att sota om de
finge 8 skilling och ett par suppar. Då kröp en så-
dan naken genom skorstenen och hackade bort
"blänkesotet". Därför byggdes de gamles skorsten-
ar, av trästen och lera, så stora inne i, att en
sotare kunde krypa igenom. Men det hände
i Brunnby socken på ett ställe, som en gam-
mal sotare benämnd "Sotare Lils-en" berättade om
att då han kröp genom skorstenen och kom
i övre delen, att skorstenen ramlade och so-
taren jemte sten och ler föll ner för tubet och
slog han sig halft ihjel, så han måste ligga
sjuk i lång tid. Annars gick sotningen till
på det viset att en tjock Chalmviska var styrt rög-
Chalm ombrots med ett rep, på repets midt, och

Brunnby sm.

en man gick upp på taket och släppte ned den ene ändan av repet, som fattades av en person nere i spisen. När så halmviskan stoppats i skorstenen, drogs viskan fram och åter (upp och ned) några gånger, och som viskan skulle vara tilltagen så stor, att hon gick trögt igenom skorstenen, så rensades denna, med undantag för om "blänksot" satt mycket fast på barkat. Men i varje by hade de grävt en stor vattendamm, på något vattenrikt ställe, och var dessa dammar också avsedda för vattning av kreaturen (Vid en skiftet blev dessa dammar allomänning). Vidare hade de särskilt vid varje gård, en ankedamm, som vanligen uppstod på det sättet, att de gamle byggde sina meste hus med lerväggar och lergolv. Hisseligen hade de byns lertag, men fanns lera vid gården så togs alltid en lergrav till byggnads-

ändamål och blev derav den sedvänliga an-
kedammen. Dessa dammar voro mycket nytt-
iga även vid eldsvårer. Brunnar grävdes i alla
gårdar vanligen midt på gårdsplanen och
ett pilträd planterades ej långt derifrån. Vattnet
i ankedammen kunde ej användas i hushållet,
men kreaturen kunde ibland dricka derav. Folket
var mycket försigtiga med elden varföre "våa-ill"
inträffade högst sällan, och "den röde hanen" hade då
aldrig någon hört talas om på 60 och 70 talet. Således
är det ett senare uttryck. Men på 70 talet anskaffa-
des en spruta i varje rote. Denna spruta pump-
rades av 2 man och slangen hölls av 2 man, och hade
en sådan spruta kraft att driva strålen över taket
på vilken länga som helst i dåvarande bond-
gårdar. Men så var det en mängd hus, som
lägs halvmils ifrån roten och tillhörde ändå den

na, de vore just ej mycket betjenta av rote-
sprutan, i synnerhet som denna alltid skul-
le vara placerad i en bondgård, der det funns hä-
star, vid förkommande behov. Ungefär vid
samma tid anskaffade Väsby socken en större
brandspruta, som kallades Fyrke-sprutan, och
skulle pumpas av 8 man, samt kunna utsen-
ga 170 kannor vatten i minuten, samt kunna
om slangen leddes upp med stegar, kasta vatt-
enstrålen över spetsen på kyrketornet (130 fot).
Servisen till denna spruta, valdes på kyrko-stäm-
man och utgjorde 30 man. På varje rote skulle
finnas en förmän, som hade att bära en mäs-
singsbricka på bröstet då han skulle tjänst-
göra vid eldsvåda. Dessa förmän skulle se
efter att inte sprutan bleve fördärvad genom
att slangens nedläggande så att eldglöder brände hål

på denna eller att inte is och snö samlade sig i
pumpkaret, eller vatten bleve stående att frysa
i pumparne. Förmannen skulle även föra
strålen och se till att sprutan komme hem igen
och rengjord. Min far var förmän på vår rote
vid Wäsby kyrkespruta. Sedan mera avskaffades
bruket att bära snäsingsbricken och denna kvar-
ligger här ännu (1935) efter hans död. Kyrko-stäm-
man hade bestämt, att den som först komne fram
med kyrkesprutan före någon av angränsande
socknars sprutor, anlände till eldsåda, den skul-
le få 10 kronor. Sprutan var installerad i samma
hus som också libraggen, i en tillbyggnad till Wäsby
sockenstuga, nära kyrkan och på prästgårdens gård-
tomt. Prästgårdens hästar tjente vanligen den ut-
lovade tian åt arrendator eller innehavare. Tälämt
ning med stora kyrk-klockan förkom alltid vid

eldsvådar i trakten, dit det kunde anses lönt att utresa. Men mycket avlägset som t. ex. när Landskrona sockerbruk brann, eller Nölle, då klämtades inte. Klämtning är det sorgliga-
ste och ömbligaste av alla ljud, liksom till land-
stormens uppbådande vid ofred, eller S. O. S. (Saving
of souls) till dem på haven. På senare tid utför-
des klämtningen av kyrkoräktmästaren, men
föret då ingen kyrkoräktmästare fanns, skulle
någon frih. präst eller klockaregård göra det om
de varsnade, men annars finge vem som först
varsnade en eldsvåda, få nyckel till kyrkan, i
klockaregården och gå i tornet och klämta, om
ej annan av de fört nämnde var tillreds.
Klämtning med bägge kyrk-klockorna, vid eld-
våda hörde jag aldrig. Andra församlingar
anskaffade också rätt stora brändfrutor, ungefär

vid samma tid, och Högånäs eller Stenholmsbo-
laget hade skaffat en större brandspruta innan
Hälsby socken skaffade kyrke-sprutan.

Den första eldsvåda jag minns, var till Anders
Anderssons i Flöninge, sedermera Sven Anderssons
(Påskedagsmannens). Jag var bara fyra år och på det
femte om sommaren år 1865. Vid middagstiden
just då höstafolket hade ätit middagsmålet och
kommit ut på gården, syntes en ofantlig rökepelare,
uppstiga i sydväst. Lolsken och varmt stilla
lugnt väder var det. Jag minns huru drängarne
och tröskmännen (som hjälpte oss att hösta)
genast då de sågs att elden var lös, böjde sig
ned och togo av sig sina trötofflor och sprungo
på bara strumpsockarne, rätt över alla åkrar.
Åfståndet från der vi bodde, var ungefär en

fjärdings-väg. Gården var en gammal kringbyggd
halmtäckt gård, som inte kunde göras annat än
försöka rädda koningshuset, vilket också lyckades,
till följd av vindstilla och en massa av gruve-
folkningen och kringliggande byars befolkning, som
skyndsamt tillstades kommo med sprutor och vatten.
Det senare var det just ej så godt om, anen en
liten bäck nedom gården och brunnarne blevo
snart uttömda och vatten måste hemtas i från
stora ångpumpen vid Ryd, i tunnor och kar, och
kunde ej mycket försle, utan som sagts, att
skydda koningshuset. Kreatur blevo ej inackör-
da. Min Far och övriga folket kommo hem om
kvällen och berättade att elden uppkommit ge-
nom en pyroman, en tolf års pojke, som S. Anders-
son hade på församlingens beordnad inackorderad.
Denne pojken kallades för "Rackarepojken". Fadern

var "rachare", (rattanan) och bodde i Tjappeshusen
der denne pojken redan satt eld på 2 hus, och
nu på denna bondgården. Vad var att göra.
Församlingen bestöt att pojken skulle nöd-
torftigt bekräftas och därefter betalades
billigt för honom till Amerika. Han kom dit,
men hördes sedermera aldrig av. Sedan jag
blev äldre hörde jag brandstöttsordföranden tala
om att någon dispyt skulle hava uppstått med
anledning av att Sven Andersson ville ha betalt
för möbler, men nämnden menade att boningshus-
et och alla möblerna brände ju inte. I den tiden
fanns en kolumn på de gamle brandförsäkrings-
blanketterna, för något som kallades för "sämre
möbler". Nämnden ville veta var han hade "säm-
re möbler" och då förklarade Sven Andersson, att
ho-krukebor. (I den tiden begagnades en lös krukbea

till var ho, att blandas mjöl på hackelse och
sätta till varje djur. Vidare blötkoar, mjöl-
kistor i stall och fähus, sädesbeingar, verktygs skäp
och kistor i lagården. Han fick rätt, nämnden måste
medgiva att sådana saker kunde anses som
"sämre möbler". Boningshuset står kvar ännu,
men de tre gamle längorna som brunnit, blevo då
genast ersatta med 2 större lagårdar.

År 1869 en mörk natt om efterhösten, troligen i
september månad, var en stor eldsvåda hos Lars
Jäppson på Väsby, fölad 12:12, då den kringbyggda
gården brann totalt ned, och en del djur (svin och
höns) innekändes. De större djuren räddades.
Jag var ju liten men gick ändå med ett par an-
dra pojkar, dit om morgonen efter för att beskåda
eländet. Då låg Lars Jäppson och sov i en grop
på åkern och hade en randig sängdyna

över sig, ett litet afstånd från den brända gårds-
tomten. En del bonddrängar voro sysselsatta
med att höra ut askan och rödja tomten. Jag
mins att jag såg drängarne äta något vitt till
brödet, troligen ost, men vi småpojkar trodde
att det var fläsk, de skurit av de stekte svinen
som lågo i bland ruinerna. Efter en stund kom
Lars Jeppson opp och satte sig på gropakanten
att äta surmjölk ur ett kruke och äta "kafring-
-abröd" till. Han hade således räddat detta och ä-
ven hornsheden. Vädret hade varit stilla lugnt
om natten, men gården låg så enskild och långt
ifrån andra gårdar att eldfara ifrån eldsvåda
ej behöft i något fall förekomma. Istället för
ved användes alltid endast halm, mest råghalm.
De brukade på det stället koka maten, elda i
kakugnen och bryggghuset, endast med halm

Men i kakelugnen om vintern, eldades med en sämre sorts stenkol som kallades "berg", på vilken även påtändes med halm. Men vanligen hölls elden natt och dag i kakelugnen genom påfyllning av "berg". Eldsvådan förorsakades av att en fosterdotter öste med bara händerna som hon trodde sloknad aska i spisen och leurit den i en spann ut och hållt det på gödselhögen, som var lagrad med halm och gödsel, såsom alltid brukades i den tiden. Der hade således ändå funnits eldgnistor i askan, som fattat i halmen. År 1870 syntes midt på dagen en stor uppstigande rök mot öster. Jag och några andra begåvo oss i väg rätt över alla åkrar. Det var en sommaren, ty jag minns tydligt huru en bonde hörde och klöfsade på träden, ävensom att trädgården vid berandstället var grön. Vi frågade

den bonden vilket ställe som brann, och han svarade: "det är borta till Hansjöns, i Unnarps. Vi förvånade oss över att mannen i lugn och ro, körde på trädan, när han var endast sex a sjuhundra meter ifrån branden i samma by. Gården var nerbränd, med fyra längor kringbyggd som den varit. Två hästar och ett par får blev innebrända. Vi komms fram ungefär kl. 11 f. m. och då gick de övriga fåren ut på åkern och voro avsveddade på uller och några voro brunnstekta på rygg och sidor, samt måste, så snart som skes kunde, nedslagtas. Det berättades att fåren voro släppta ut, men kunde ej komma genom den stängda porten och i porten brann det, så ingen vågade gå att öppna inifrån, och utifrån kunde den ju inte öppnas. Några personer hade lyckats bryta upp porten ute ifrån, så att fåren

komme ut, de som kunde, annars hade alla
(ett dussintal) blivit innebrända. Hästarne kunde
inte räddas. De lågo stekta i sina "spiltor".
Hur elden uppkommit, visste man ingenting, men
folket hade blivit överraskat av elden om morgo-
ren. Troligen hade gnistor från skorstenen an-
tändt takbaket. På samma ställe var den stör-
ste frukt-trädgård, som fanns på ett stort område. Jag
minns hur trädgården var belamrad med lösöret från
koningshuset och hur ägaren stod sorgen och betrak-
tade sin brinnande gård från en trädgrupp i trä-
gården. År 1873 en natt i juli anämd, slog åsk-
an eld hos gudmunden Turlean i Wälsley Bräcke
och brände opp koningshuset och en lagård. Jag arbe-
tade då i Högenäs fiskläge på 2 koningshus, så jag
kom ej till den elden, men var med den samme
byggmästaren (Johannes Eliasson/Niksson) och byggde opp

andra hus på platsen. Innet kreatur blev
inmeleränt och hans närliggande kvarn räddades.
Jag minns att fullgoda snickare fingo 1/2 kronor
om dagen, med arbetstid fr. kl. 5 om morgonen, till
kl. 8 om kvällen, samt maten och matrast 1/2 timme
frukost och överafton, samt 1 timme om middagen.
Samma år om vintern 1873 brann det hos en
som hette Sven Kallrom, på ett boställe i Esperöd.
Jag såg eldskenet på väggen kl. 11 om natten och
kallade på min Far, som var förman vid kyrke-
sprutan. Han skyndade i väg och stälde om
kläntring, samt om sprutans framkaffande.
Något snö var det och ett par gånger måste spru-
tan vändas upp och rensas för snösörja och is, som
ville sätta sig i pumparne. Yärden som bestod
av fyra halmtäckta längor brände fullständigt ned,
men inga kreatur. Elden hade uppkommit derigen-

-norn att hustrun på stället (hon kallades Torna-
Lissan) och var född på Tornarna) hade varit uppe
på loftet i boningshuset med ett bart, brinnande
talgjus i en stake, för att lysa sig medan hon
mätade i en halv tunna råg, som hon ismyg salt
undan mannens vetchap. I fridskan glömd
hon kvar ljuset på sädesbingen in under halm-
tak, som snart fattade eld. Kyrksprutan kom
först fram och fick husken premie 10 kronor.

Eldsvådan i Wäsley klostergård. Midnattsommar
aften om middagstid kom en student år 1873
gående genom Wäsley kyrkeby. Der vid mötte han en
gubbe som sålde raketer och bjöd ut sina raketer
till studenten. Denne var villig att köpa några
om han fick prova en och se om de dugde. Han fick
en till prov och påtände och som laddningen brann
föll den glödande stängen ned på en halmtäckt

lagår i klockaregården. Naturligtvis trodde ej studenten att på sådant avstånd som der han stod vid sockenstugan och till klockaregården, att raketen skulle kunna gå så långt. Men den gick högt och föll som sagt ner på halmtaket som genast antändes. Studenten såg nog att det antändes, men trodde, om han låtsades om ingenting, att han då ej skulle bli ertappad, utan gick, som om han visste om ingenting, genom prästgården och ut på kyrkstigen, som går mot Ornakärr och vägen mot Görslöf. Han hade neml. hemma i Görslöf. Det blev ju en förfärlig villersvalla i byn. Genast klämtades med stora kyrkklockan vars ångsliga toner kallade folk från alla håll. När så en del folk kommo från Pågalycke och Ornakärr och mötte en person som gick på helt motsatta hållet, så frågade de naturligtvis

var elden var lös, och han svarade att det var
nog i klockaregården. Derav blev han miss-
tänkt för orsakande av branden och kom se-
desmera i förhör, och måste erkänna att han
gjort det med sin raket. Han fick betala allt
vad han ägde 4000 kronor, till branden, men det
förslog ej långt. Presten fick brandstodsbolaget
betala. Eld mid i kyrkobyn, när alla halms-
tacken voro torra som gnäski, det var något som
satte skräck i folk och raskhet i vändningarne,
om inte hela byn skulle brinna ner. En
massa folk kom ju skyndsamt tillstädes. Det
var ungefär kl. 12 på dagen. Ett stort antal sprutor
från närliggande byar, och stora kyrksprutor
som förvarades i sockenstuguhuset, kom ju genast
men vatten fanns ej annat än i brunnen och
de voro snart tömda. Byns allmännings vatten

damnen var belägen på en skräddare Anders Olsons ägor och denne hade igenfyllt damnen med sten-
kolsaska. Men på Tottenburg, några hundra
famnar från Klockaregården fanns en damm med
mycket vatten. En stor skara skjutsar och hemtade
vatten från nämnda damm samt från margelgravar
i närheten. Men allt tycktes förgäves. Det ena huset
fattade eld efter det andra. Hisseligen var det
nåra lugnt, men ett sydvest drag och hettan drev
brinnande halmviskor och papper högt upp över byn
ända bort mot Gössarp. Eljären begynte rinna
på kyrktornet och på väderkvarnen. Folk vros
oppe på halmtaken på husen och närmast liggan-
de gårdar och slötte vatten på och bestöckte med
våta segel och slog med våta trasor på smälågar-
na när elden antände på något ställe. Om två
timmar blev elden begränsad till de hus der den

fått fast fot, de brände ju mer, men övriga byn
blev räddad. Då hade elden härjat över den ena
av klockargårdens lagårdar, den som först antändes,
samt hälften av koningshuset, som var täckt med
tegel, men hade brädgavel tätt vid loggängen som
brände. Vidare nedbrände murare Nilssons och
skomakare Berglundshus, leierhandl. Anderssons hus
och lagår, samt en del av taket på anöllare Boens-
sons koningshus. Vid sådana tillfällen kunna
ävenledes inträffa små roliga uppträde, då de be-
trakts av de sorglöse som inte olyckan egentligen
angår. Så hände att en lång rad vattenhämtar-
skjutsar höllo på vägen och väntade på att kunna
gå tomma sina kar och tunnor i den stora kyrk-
sprutan. En Hallands-dräng, hos Magnus Nilsson
i Väsky, som hette Per Eliasson, hade ett ofantligt
stort byke-kar nära fullt med vatten och satt

på kanten av karet och hästarne stodo lugna. Men rätt som det var, hörde de framom varande skjutsarne längre fram, eftersom der blivit plats, sedan någon tömt sitt förråd och kört till mergelgraven igen. Hästarne ryckte häftigt till och vips föll Per Eliasson på ryggen i det stora vattenkaret och fick benen i vädrat över hant. Han måste göra de våldsammaste ansträngningar och sprattlingar för att komma upp igen och genomvåt fortfarande sitta och vänta på när det blev hans tur att få tömt sitt kar. Men en del ungdomar hade mycket roligt åt den stackaren. Han hade endast byxor och skjortan på sig så han kom att se ut som han frös. Sen kom slaktaren Carl Lindau och gick igenom den salen i Klockarens koningshus som var på den gavlén som leränt över, och visste om ingenting, gör

än Magnus Nilsson, som då förde kysksprutans stråle, satte den starke strålen på Karl Lindau som med detsamma slags omkull och hand gamle hatt för långt bort under de närvarandes stora munterhet. Karl Lindau sprattlade och svor, men så fort han reste sig, fick han så han stöp. Detta upprepades flera gånger under folkets högljudna skrattalvor. Skomakare Berglund skrek vid eldens utbrott på folket som tilltådes komma: "Skyn da och ta emot stövlar, lister (läster) och läder". Derefter uppstapplade hon i fönstret hälet sitt porssin, som ramlade ut och slags i sönder genast. Barnen måste transporteras in till leierhandl. Anderssons, men när snart nog elden tog fart i även detta hus, ryndes det mesta av allt löst långt bort i trädgården. Der såg jag hur barnen sutto rundt ett stort ringonkrus, och togo

med bera handen och äto bierhandlarsens kröser.
så de voro blodiga till påseende i halva ansik-
tet, barnen nemligen. En av bonddeängarne
som av de andre kallades för Björnen, var så
oberörd (oaktat husbondens gärd varit stor fara) och
glad att han sjöng när han gick från eldsvådan
om eftermiddagen. Han tyckte likaväl att det
var rätt så trevlig middagsafton. Men
den gamle kyrkoherden Palm, grät när tjäran
smälte och rann på kyrketornet, då trodde han
som det såg ut, att ingen ^{räddning} fanns för något
hus i hela byn. Några smärre eldsvådar
förekommo ungefärligen vid samma tid.
1873, såsom torshuset vid Ruthens schakt,
ett hus i Hulta tillhörigt en skräddare; en bast
stuga i Lönestorps by i Brunnby socken.
Om våren 1874 brann bittida en morgon, en

bondgård i Elshult i Brunnby socken. En av våra naboar kom kl. 4 på morgonen och slog larm och ropade att elden var lös i närheten. Men vid utblick från kyrktornet, visade det sig vara långt ifrån och ingen från vår by tog dit. Vi sporde dock snart att gården kallades Bengt Svenssons och att der varit auktion dagen förut och troddes att en del kusiga personer, som handskats ovärsamt, med Cigarrstumpar, i loga och lador försakat branden. År 1882 brände en bondgård i Ornakärr, som tillhörde Gudmund Svensson. Då var jag i Ingels-träde-fåg och en Joh. Larsson, som antog, att elden var lös i hans hem, begär oss, rätt över alla marker, att börja med, men måste snart följa landvägen, emedan der var vatten i "åran", som går genom Käll-berorna. Komna till Ryggård, kunde

vi se Väsley kyrkospruta komma i sträck ga-
lopp, full med folk. Min kamrat beslöt att vi
skulle genskjuta skjutsen genom att springa
snett över åkern på Storegård, men jag avrådde
 honom för att försöka röra vid sprutan, emedan
det vore farligt. Han trodde att han skulle kunna
klänga sig fast och gå åka ned fram. Vi kom-
mo också fram till vägen så att Johs Larsson
högg tag i kanten på karet, men rycktes av fast
en så häftigt att han genast måste släppa tag-
et och slungades tvärs över landvägen och ut
över andra diket, ut på åkern, samt fick skr-
ubbsår på händer och ansigte. Men vi fortsatte
och kunde snart höra hur elden small och
knäckte i det gamla trävirket. Gården var
kringbyggd. Takstolarne voro ännu ej fallna
när vi nådde fram. Brunn fanns, men som

den var midt i gården och det brann i alla hus-
en, så tordes ingen gå till brunnen, för hetta
och rök. Vatten fanns ej utan i Görnarbäcken
och i en smygelgrav, men de voro långt ifrån.
Det fick de följande brinna bäst det kunde, men som
det var stilla väder och gården avsidet belägen
så var ingen fara för eldens spridning. Jag minns
huru vi transporterade ut hö av högällen, tills
elden brann under till, så allmänheten må-
ste ropa och varna oss för att falla igenom
gällastängerna och ner i eldhavet. Men laduför-
de Bengtsson på Steglinge ville inte lystra och
tadt röken trängde opp genom hölaget. Inget
kreatur eller menskoliv spildes, men hustrun
som enka var, fick svåra brännskador. Bran-
den var i augusti och grädan var inbergad.
Elden skulle ha uppkommit genom cristfällig röra

ledning i tvättstugan. År 1883 brann den till Krapprup & Brunnby socken hörande gården Lovise-fred. En mycket mörk och regnig höstkväll i oktober månad syntes norrut ett starkt eldsken. Klämning hördes snart och en massa folk rusade dit, ända från Ängelsträde och längre bort. Som alltid skenet från en eldsvåda om natten låter förmöda att det är på betydligt värmare avstånd, än det i verklighet en är, så även då, men sedan man gett sig i väg, var intet annat än följa strömmen, fram till platsen. Takstolen var då fallen. Det var en hemsk syn att se 80 färdreatur ligga stekta i rader och sex hästar innebrända i sina spiltor. Vatten fanns ganska godt om, i en till gården liggande vattendamm. Jag med andra togs i att med Wäsky kyrkospruta förflytta verk

samheten från lagårdarne till boningshuset
som begynt brinna i sticketaket. Vi sprutade
vatten på taket, men då kom patronen
Gustaf Jönsson och öppnade ett fönster, samt
förlöjd oss att spruta på boningshuset. Ja så
du vill alltså att det ska också brinna, och
dermed läste vi ytterligare "Lusen är honom",
så han måste stänga fönstret och blev spatsé-
rande derinne, medan vi besprutade taket,
som derav släcktes och boningshuset blev
räddat. Men den nye arrendatorn, rev dock
mer och byggde om det, varpå det dock snart
derefter brände mer och ersattes med nuvar-
ande boningshuset. Jag minns när det första
som byggdes efter det nedbrinna, att det skulle
inrättas så, att det endast skulle eldas i första-
gan (garstun) så skulle alla rummen kunna

derigenom hållas varma. Detta nya sätt, hade
förrut ingen hört eller sett och alla tyckte det var
bessynnerligt, i den tiden. Byggsaderna ägde ju
baron Gyldenstierna på Krappene, men löroret var
ju arrendatorns och han bar upp 40 tusen kronor
i ersättning. 8 dagar derefter gav han upp till kon-
kurs, men kunde alls inte påminna sig var han hade
gjort av med de 40 tusen kronorna. Han uppgavs ska-
la resa till Queensland (i Australien). Tolv stora
vete-halmstackar stod på endast 20 alnars avstånd
från husen, men som vinden stod ifrån dem och det
bläste rätt hårdt, så brunno de inte. Elden skul-
le ha orsakats av att ryktaren hade slagit sönder, eller
att fotogenlyktan exploderat i föderladan, och denna
var just i den kant på gården, att med sydvestvind-
en måste hela gården stryka om om elden kom
lös. År 1871 följde jag med min Far till Helsing

-borg, och då om morgonen sågs vi huru ång-
tröskan var i gång hos riksdagsman Ola Jönsson i
Kungshult och skorstenen på ångtröskan, som
eldades med torv, var placerad på ungefär en alns
avstånd från takskägget på halm-taket till lagär-
en. Min Far och jag, undrade just hur man kunde
såga ha elden och torvgnisterna så nära halm-
taket. Om eftermiddagen, då vi körde hem, var gården
nerbrunnen, och det berättades att alla kreaturen
släpptes lösa på en gång, och stockade sig i dörrarna
genom rusing, och blevs till större delen inne-
brända. Ryktaren hann med knapp nöd, berga
sig över ryggarne på de hopträngda djuren.
Högt brandförsäkrings-värde blev utbetalt.

År 1880 om sommaren, i augusti månad, var
Kung Oscar II på besök i Höganäs. En massa folk
fr. närliggande orter samlade sig till högtidligheten

Solen skente vackert, när Kungen var vid Höganäs Bruk, som det då kallades (sedemera Höganäs Nedre). Men vid Höganäs Byd (sedemera Höganäs Övre) drog fram en åskley, och åskan slog ner i en kringbyggd bondgård, i Långaröds ley, tillhörig Johs Jönsson. Elden tog genast fart i halmtaken, och om några minuter brann det i alla fyra längorna. Ägaren skar sig, vid öppnandet av ett fönster, så pulsbåder av skrik och måste skyndsamt transporteras till läkare. Det var vid Höganäs holgruvan och bruket, en så att så fort eld kom lös i, eller i närheten av gruvförsamlingen, fingo genast arbetarne, så många som kunde undvaras, fritt att begiva sig till brandstället för bidragande till släckning. Nu var det mesta folket samlat vid Bruket för att se Kungen och den dagen hade arbetarne fritt, om anledning av Kungabesöket. En stor del folk

strömmade dock till brandstället. Kreaturen
var ute, men bandhundarna glömdes, till dess ingen
tordes gå till honom, och blev beränd till döds. Ett
skuffallsliknande regn föll, men kunde ändå ej släc-
ka elden och vatten fanns ej i närhet. Sprutor kommo
ej heller fram i rätt tid, så det fick brinna och inom
en timme var hela gården överbänd. Men en stor
del av det inre lösöret hann man med att bärga ut
ur leoningshuset, ty åskan antände ett av lagårdshusen
först. En del stöder av lösöret förövrades vid tillfället
och deribland ett dyrbart guldur med kedja, till-
hörigt ägarens syster (Elna Jönsson). Efter tre år åter
fanns gulduret, liggande snid på allmänna vägen
genom Långaröds ley. Upphittaren upplyste om fynd-
et, och Elna Jönsson återfick sitt guldur och gav ho-
derlig vedergrällning. Efter det att stöder förkommit
vid eldsväder, beslut brandstodskommittén i Väster,

att tillsätta en man från varje rote och dessa män skulle vara en slags polis, som såge efter att ingenting stals eller förstördes av okejsne eller vårdslöshet. Dessa rotemän kallades "förvarings-kären". De flesta personer som dertill valdes, var så tjocka och till allt annat räddnings-arbete odugliga gubbar att småpojkar och ungdom, ej mycket respekterade dem. Såsom en egendomlighet kan anmärkas, att under det att det åskade och regnade så förfärligt i Långaröd och Ryd, så var det fint solkens-väder vid Bruket och hamnen, knappt en fjärlingsväg derifrån, der Yungen och menigheten uppehöll sig. En bruksarbetare som varit örrhörd av gruvans lag och mist ena benet, samt hade träben, skulle också skynda till eldsvådan i Långaröd. För att komma fort sprang han rätt över alla åkrar, men kommen midt ut i en åker der var

snjukt, sjönk han ned med träbenet, gång på gång och ansträngde sig så, att remmen var med benet var fast, slets sönder. Han försökte sätta i hop remmen, men det var omöjligt, och hoppa på ett ben kunde han ej hålla ut med länge, utan han måste krypande ssa sig fram till en väg der andra togo honom under armarna och ledde honom hem. Han hette Sahlsten och begagnade aldrig käpp eller krycka och kunde till och med dansa med sitt träben. I min barndom skulle ett par kvarn-eldsvådar ha inträffat. Den ena var en kvern, i Kattarps socken, som kallades Ryssamöllan. Den brann en natt och ej var eldsorsaken upptäckt. Gissningar om orsaken gingo hit och dit, men en modig bonde sade rent ut, vid ett samvärm, till kvernägaren: "Du satte nog eld på Ryssamöllan". Kvarn-elden blev endast en rungande örfel

och dermed läto de sig nöja å ömse sidor. Process-
lystraden var ej så stor i den tiden. Nu för tiden
horr man ej säga "du", ens till en "Proletär", ty då
riskeras man komma för rätta för ärekränkning,
ty "proletärer" hava ju vanligen "fri rättegång".
Den andra kvarneldsvådan, som inträffade i min
barndom, var i Glimminge by i Jönstorps socken.
En liten man som kallades för Sissike Jönsson
hade en väderkvarn, en stallekarnölla, och en för-
tjensten var väl skral och han fann på att spjälka
sätta eld på kvarnen, men blev genast upptäckt
efter branden, erbjöds och fick ett par års fäst-
ning, och ingen brand stod. Jag minns huru Glim-
minge boor berättade att det var en ställig syn
att se hur Sissikens mölla brände. Möllan gick
hela tiden och elden brände i vingarne tills de ram-
lade ner, men intet annat hus brände så.

Den tredje kvarneldsvådan, inträffade i Vikens socken 1885. Ägaren hade förut haft sin fars kvarn på arrende i Wäsby. Men en rik Svensk-americanare kom och gifte sig med arrendatorns syster och köpte då kvarnen. Således blev Peter Svensson utan kvarn. Han köpte då en liten kvarn i Vikens socken, ty han hade nyss gift sig med en fattig Hallandsfika. Kvarnen kallades av Vikensboarne för "Bekymret", och förtjänade nog detta namn, emedan der nästan aldrig var någon snild, ty den stora Vikenskvarnen "Lindbergskvarnen", var ej långt derifrån och tog det mesta, så Bekymret var och förblev bekymmersamt. Sedan nu den nye ägaren snart nog kom under fund med att han inte kunde föda sig och sin familj der, och sälja kvarnen kunde han inte, så beslöt han att sätta eld på kvarnen och på så sätt bli kvitt "Bekymret". Han överenskom med en

dräng som tjenade hos hans far, att han skulle få 18 kronor för han ginge ifrån Wäsby, der han tjen-
te, och satte eld på kvarnen. Under tiden skulle ä-
garen vistas uppe i Halland hos sina svärföräldras
enätta eller 14 dagars tid, så att ej onis tankar sku-
lle falla på honom, såsom skyldig till branden.
Men den drängen tyckte det var otrevligt att gå
ensam om mörka natten $1\frac{1}{2}$ mil och tända på
kvarnen, varför han ville ha en annan dräng
med i sitt sällskap, en smedgesäll, i Wäsby by, hos
en smed som kallades: Leen Jukki. Men smedgesällen
omtalade kompaniskapet för sin hustru och
denne avrädde honom att göra sällskap med
mordbrännaren. Således drog det ut på tiden, och
när Peter Svensson, ägaren till kvarnen, kom hem
från Halland, så var kvarnen ännu ej brunnit.
Han förebrädde sin fars dräng, Nils Peter Lette han,

som åtagit sig uppdraget och ännu ej fullgjort det. Då gick drängen, samma natt som ägaren kommit hem, och satte eld på kvarnen, som också brann ned. Några Vikboar hade sett en man, gå genom byn om morgonen, mannen liknade Peter Svensson och drängen var också mycket lik Svensson till storleken, och misstankar väcktes och om några dagar upptäcktes brottet. De fingo bägge, både ägaren och Nils Peter, drängen var 2 1/2 års fästning, samt medborgarligt förlustige i fem år derutöver. Sedan Svensson utgjemat straffet fick han genom fadrens och svägers borg, Tjörvöds kvarn (Nämdamans möllan) på arrende och der skötte han sig väl, ledes nyfäst och förljånade pengar i tre år. Efter arrendet köpte han på samma borg, Högnäs kvarn. Han fick av näd avkortat förlustighet en av medborgarförtroendet, ett par år. Men sam-

na dag han hos domaren hemtade sitt medborga-
repaper, hade han sällskap med en Vikensbo, Sven
Jönsson, som skjutade för honom, och denne själv
supare, narrade Jönsson att suppa sig så överlastad,
att han sjönk vid hemresan, ned under vagnens
fotsack och kvävdes av fylle. Han kom död hem
till sin hustru och små barn, och blev begravd
i Ryds kyrkogård. Drängen Nils Peter, fick beta
Göteborgaren och skröt mycket över att han suttit på
fästning i Göteborg. År 1894 berände en kringbyggd gäst
tillhugg Oscar Persson Långaröd. Branden skedde om
dagen och orsakades av ett bristfälligt rör, under
eldning i kakugnen. Som vanligt, när elden får fatt
i halmtak så hjälpte ingenting. Gården brann ner.
När husen var mer brända, funderade några
starka ungdomar på att omhulldvälta de kvar-
stående tegelmurarna till stall-längan. Med

förenade krafter fingo de muren att runka något, men den var för tung att genast ge vika, men jag, som då var i brandstadskommiteen, fick syn på tilltaget och tillkallade brandstadsordföranden (Kapt. N. P. Andersson i Väsky) som och var tillstädes, vilken genast förbjöd nedrivningen av murarne och de kvarstå som murar, i den återuppbyggda gården, ännu. Inga kreatur innebrändes. År 1895, midt på dagen i augusti månadens slut, uppstod eldsvåda i stenholswerkets sädesstackar, ute på åkern, ej långt från Wätåsa-bron, vid det gamla brännvinsbränneriet. Folk skyndade dit från alla håll, men der var endast vatten i ett par beunnar, så att de tillstädeskomne sprutorna endast tidvis kunde arbeta. Som det vid tillfället var stilla lugt och de andre stackarne voro 30 alnar ifrån den brinnande, så lyckades att genom att bespruta de

4611

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

43

oantände stackarne, att rädda dessa från förstörelse. En stor hafre-stack 30 alnar lång och 10 alnar bred, brann ju med, men 4 andra lika stora skonades. Vakt anställdes över natten. Ett slag blev förskräckelsen bland folket stor, ty det såg ut, när den rödbrinnande stacken rasade, liksom ett par personer bleves begravne under eldmörjan men vid undersökning konstaterades att så ej varit fallet. När den största faran var överständer sände gruvans ladufogde (P. P. Bengtson) på Stiglinge, beed till hotell Höganäs brännvinsbutik efter 3 hanner brännvin, skaffade ett glas och gav en sup till var och en i anerkäntheten, som ville ha till tack för hjälpen. Sedan befalde han några av gruvans folk, drängar, att kvarstanna och vakta elden om natten. Brännvinet i dunken gick inte åt allt, utan en anseelig slump blev kvar på

dunken, som ladufogden gick bort, bakom de andre stackarne och i en av dem grävde in och gömde dunken, under den mening att vaktens, om morgonen derpå också skulle kunna få en sup för man. Men en av vakt-manskapet smög sig till att se var ladufogden grävde in brännvinsdunken i sädesstacken. Ladufogden gick hem, men någon timme derefter, erbjöd han som spejat ut var brännvinet var, att om han ville skulle han kunna skaffa dem brännvin. (Han hette Nils Jönsson i Lugnet). Som natten var kylig antogs erbjödandet med nöje och acclamation. De drucko ur allt brännvin under natten (Conan) och Nils Jönsson gick till den gamle brunnen på Pottenburgs ägor eller Ola Gadegårdstomten, som det kallades, och fyllde dunken ungefär lika med vatten, som der varit kvar brännvin, och grävde åter in dunken på samma plats der han tagit den.

4611

45
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om morgonen kl. 4 kom ladufogde Bengtsson och skulle se till vaktan och ömkade sig över dem, för der var så kallt och gick efter dunken för att ge dem vars en sup. Han slog upp och tog en själv först, men då han märkte att det var vatten, begynte han svära och ville veta vilken av dem som gjort spektaklet, men ingen av dem visste något och aldrig fick han heller reda på vem som gjorde det. Elden i stacken hade uppkommit genom barn som lekt med tändstickor. År 1891 om efterhösten i slutet på augusti eller början av september inträffade det fruktansvärdaste iskväder en natt, som jag varken förr eller senare upplevat. Det blitrade oninst en gång i sekunden och skenet stod liksom darrande och drögande och det syntes liksom en röd stråle som gick ner i jorden för var blit. Det varade hela natten och alla människor var ute och vakade. Vi kunde se eldsvådor runt

omkring och många inne på Danska landet, men
ingen människa vågade gå från hemmet oaktat
klämtning med kyrk-klockorna, ty man fruktade att
åskan skulle slå ned hemma, varje öminut. I Väsby
församling brände det på tre ställe. I Ingelsträde,
Nils Rasmussons gård, Thelins gård i Tjappeshusen,
och ett hus i Tjappeshusen. Tidningarne berättade
att i Skåne brann den natten 73 gårdar och på Se-
land något över hundra tallet, genom åskeld. Män-
ga människor trodde att den yttersta dagen var i
antågande. Den ene knallen hann ej kulla ut,
förr än nya började, så det var det förskräckli-
gaste åskväder, som även de då gamle hade upp-
levat eller hört omtalas. Mycket regn föll också
stundtals, men ej under hela natten, men åskan
gick hela natten. Jag förvånades rent av, att dagen
efter, inte allt var förstört, ty jag vakade, så väl

som alla och gick ute under klar himmel och såg
tjogtals nedslag på sina och naboarnes ägor och
åkrar. Att icke dessa glödande eldstänger som dö-
-ko rätt ned, hade antändt alla hus, var ett underverk.
En tradition gick ibland de gamle, då för tiden,
att på den yttersta dagen skulle det gå fyra
åskar (Meningen var väl att en åska från väst
och ett av de fyra väderstrecken skulle höras).
Men denna nu ovan beskrivna åska kom från
väster och söder. Jag märkte att åskan kom al-
drig från öster eller norr över Skåne, men kunde
ibland vara liksom på väga fr. öster eller norr, men
steg då endast lite upp på himlen och gick sedan ner
igen. År 1889 inträffade en eldsvåda en natt
i september, i Vikens socken hos en storbonde
som hette Nils Jönsson i Klappe. Jag såg eldske-
net först och sprang och kallade upp hävarande kyp-

4611

bevakningsmästaren murare Nilsson, för att klämma i kyrktornet. Det var det att få en av prästdrängarna att höra med sprutan. Som det troddes att elden var långt avlägsen, tuckade de, men jag och ett par andra begärdes av emot besörjanden. Det var också längre dit än vi förmådat. När vi kommo fram var hela gården överbränd så när som en loglänga som låg ett stycke ifrån gården. Mycket folk var där och de arme drängarne hade ej gitt tid att klä på sig mer än byxor och tofflor, och arbetade i sitt ansetes svett med släckningen. Godt om vatten fanns i en närliggande mangelgrav och om en stund kom också kyrksprutan fram, men blev ej använd, ty det ansågs så överbrändt, att folket kunde släcka med det verktyg de hade. Pastorerna var fullt påklädd, med stärkekrage om halsen

Skriv endast på denna sida!

och just som vi kom fram, blev jag i tillfälle att
höra på hur herr Måns omtalade för ett par andra
bönder, hur elden uppkommit. Han sade att han
kom hem när kl. var ett på natten. Jag satte in
hästen, gick derafter in, och strax derafter ut igen,
gick derafter in igen och när jag så tittade ut om
fönstret brann det i lagären. Sedan jag åhört
detta samtal, sade jag till mina kamrater, vi
gå hem genast, och när Måns kom och befälde
oss att gå ner till onergelgravarna och ösa vatten på
tunnor, så gingo vi dit, men det var på hemhället,
och vi rörde inte vid något, utan fortsatte emot hem-
met. Kreaturen hade blivit räddade. Jag hörde hur
frun på stället, der hon stod i källaren bland hacke-
pölsar och syltburkar och förebräde drängarna för
de sprutat vatten på hyllor och kruus och förbjöd dem
strängeligen att fördärva något. Elden föregavs ha

skolat uppkommit från tvättstugan der det leyskts
dagen förut. Gården var ej försäkrad i Luggude härad
heradsstodskolag. År 1896 den tolfte augusti, brände
Mölle fiskeläge i Brunnby socken. En förfärligt
stor rökpelare dolde hela Kulla berg mellanåt och
tillkännagav att eld var lös, men som folk i all-
mänhet hade brådt med hösten och avståndet var
stort, så tror jag inte att det var mer än två perso-
ner från vår by som sprungo dit. Det var smeden
Landbergs fästemo och onkirare Liljeblads hustru,
vilka båda hade hemma i Mölle. Smedens fäste-
mo ville att smeden skulle följa med till "Mylle".
(Så uttalas namnet av de infödde). "Nej, svarar smen,
låt brinna det är inte våra hus." Det spordes se-
dan att ett par pojkar som hette "Pirras pojkar",
orsakat branden genom lek med tändstickor.
Efter branden blev visserligen byn eller fisker-

Läget uppbyggt igen, men Baron Gyllenstjerna på Trapperup ville höja upp jordräntan (han rädde om jordtomterna) tioudubblat. Till slut måste själva regeringen lägga sig emellan och märkla så att Baronen måste eller förmäddes nöja sig med tre gånger det förutvarande arrendet. Hela fiskläget var föru med halmtak på nästan alla husen, varför elden också härjade över hela byn på några timmar. År 1893 en oktobernatt väcktes hela Trullens, i nordligaste socknarna levande befolkning, genom stenkollverkets bägge ång-visslor. Före denna tid, hade varit två stycken "Vällinga-klockor", att användas för begynnel-se av arbets-dagen, måltids-timmar och dagarbetets slut. Den ena var placerad på gården av ett gammalt sandstenshus på Ryd och den andra på Bruck-et. Men dessa s.k. Vällinga-klockor, avlöstes på senare

lid, av två kraftiga ång-visslor. Dessa hade en ofantlig ljudstyrka och kunde säkert höras, vid lugnt väder, på en mils avstånd. Jag hörde heller aldrig klämtning, för eldsvåda, med Ryds kyrkas stål stänger, eller ringning med välling-klockan vid eldsvådor. Men nu midt i natten ljöds bägge ångvisslor-na, ljutande ängstigt, ihållande. Folk rusade ut och varseblevs att en stor brand rasade midt i Bruckets by. Det var den gamla lerkärls och rörfabriken, mest av trä, som gick till förgängelse. Innet kunde göras annat än skydda närliggande hus. Men hettan var så stark att fönster-rutorna sprungit sönder på flera hus och i synnerhet på det stora "tre kronor", men med sprutor förhindrades eldens vidare kringgripande. Brunnar förslogs ej, men vatten måste köras ifrån Sjön (Öresund). Sedan jag flyttat från Wäskyl har det trunnit till Andersjöns N:o 6 hela går-

4611

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

den 1910 orsakad genom skorstensgnistor från eld-
ning med gamla takstreckor på den öppna spiseln.
Hos Kapl. N. P. Andersson N: 4 Wälsby 1915, endast bonings-
huset och en halv lagår. Elden genom gnistor från
takstugan, samt i Fingelsträde 1918, hos Sigfrid Persson
brände upp kringbyggda gården och flera kreatur.
Agaren gjorde stor förlust och folket i församlingen
skänkte på listor stora summor och somliga bönder
skänkte var en ko till den brandskadade. Hur eld-
en uppkom fick jag aldrig reda på. Vid eld-
vådan i Wälsby blockaregård, minnes jag att
min Far, genast då vi såg röken, sprang ifrån
kummet, utan att tänka på den fara som hota-
de oss själva, ty vår gård låg just i vindriktning-
en, men som det var lugnt åttades det ej, men efter
som elden tog fart, blev ett drag, genom kottan
och röken, som förde över gården halmviskor och

happer, och syntes de glödande, samt föllo ner på våra
halmtak. Vi blevo mycket förskräckta. Men hos oss
hodo två snickare, Karl Knutsson och August Andersson
som hemkommo till middag. De hjälpte oss, att sätta
stegar till taken och draga vatten upp ur brunnen och
fylla alla kar och kaljor med vatten. Sen gingo vi
upp med spannar och stänkte vatten på halmtaken
så godt vi kunde. Men de halmviskorna och pappers-
flagorna som sågo så glödande ut, voro nog likväl slä-
kta, ty de hade ingen kraft till att kunna antända.
Pådana flagor följde med draget ända upp på Jös-
sarpes vägar och gårdar $\frac{1}{4}$ mil bort, men voro nog slöck-
nade. Vi buro ut våra nödvändiga möbler, böcker och
kläder mm. ut i trädgårdens mest skyddade hörn. Bonings
huset var täckt med tegel, men med trädgårdarne nära
lagårdarne. Min Mor och Knutssons hustru greto,
när de sågo hur elden närmade sig, genom att gatta

4611

55
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

fast fot i det ena huset efter det andra. När så elden
och husen bränt ner, gick jag ju ner till branden, för
att se och höra. När så min Far fick höra i vilken
fara vi varit derhemma, blev han förvånad över att
han inte tänkt derpå fört och skyndat hem.

Om eldsvådor som inträffat långt före min tid
hörde jag av min MorMor berättas: Att den ytter-
ste gården mot söder, i Plöninge by, och som kallades i
min barndom för Jöns Pålssons gård och gått eller ägde
i samma släkt från långt in på 1700-talet, i arv från
Far till son. Denna gård skulle hava brunnit ner
tre gånger under min MorMors tid. Första gång-
en var 1790. Gårdarne voro då så tätt sammanbygg-
da att endast en s. k. "låka" (lucka, dörr) var emellan
varje. Det syntes ingen möjlighet att kunna rät-
ta byn undan fullständig undergång, ty vinden
stod på hela den tätt sammanbyggda raden och

halmtaken voro torra som snöskor. Släckningsat-
tiraljen var ej mycket att göra med. Sprannar
och handspjut var det huvudsakligaste i den
vägen och närmaste vatten var norr om byn,
"Grinde varning", och söder om byn, dammen på Väs-
ley (vid nuvarande nya skolhuset) Bägge långt i frän,
samt berunnar. Med skräck och förtvivlan motsäga
byfolkets det öde som inom kort skulle övergå dem.
På mycket förskräckligare, som det var om maten
och utrymning av kreatur och lösore, derigenom
försvärades. När lågorna slog som högst, syn-
tes dåvarande kyrkoherden i Väsley, komma riden-
de på en vrensk apulbastad grå häst (en hingst kal-
lades "vrensk.") fram till stället. Sedan han måga
ögonblick hållit stilla och betraktat farligheten,
satte han springaren i gång och red i galopp,
tre gånger omkring elden, han måste ju vän-

da när han kom till luckan, så att han red
in alles tre gånger på vart vis. Sen steg han
av vransken och föll på knä vid "låkan", luckan
och led. Folket betraktade presten med förun-
dran, och ett under inträffade också, ty elden
nådde icke längre än till luckan mellan går-
darne, just der presten led, så föll elden rätt
ned och slochnade, och dermed var hela den öv-
riga byn räddad. Den gården som var begynnelse
härden brände ju ner till grunden. Den andre
gången den förs. Pålska gården i Plöninge bränd,
var 1807. Gården var ju återuppfbyggd på samma
grund och trångboddheten, med endast en lucka
emellan den och nästa gård var liksom den för-
sta gången lika farlig. Men prästens förbön, som
leds första gången gården brände, tycktes fortfar-
de gälla, ty även denna gången släcktes elden

vid luckan liksom av sig själv. Om samme
präst även var närvarande vid detta tillfälle
känner jag inte. Elden släcktes och bygghuset
hijelpes åt att bygga igen på samma grund.
För tredje gången brände den jöns Pålaka
gården i Plöninge år 1839. Som denna gård
var näste nabogård till mina Morföräldrars gård
i Wäsby, så hade så väl de, som min Mor och
hennes syskon varit der närvarande. De berättade,
att när takstolarne kamlade, så syntes rätt
-orna springa på läiden och då var der en "mindre
rectande", i Wäsby by, som kallades för Tura Bengt-
en, som även stannade när han talade. Denne
pekade på rättorna och sade: "så så sådant skulle
en te djävlarne en gång om året". Men denna
gången gården brände, hade det varit enskifte
och flera gårdar utflyttat så der var ej så trångt

om platsen som förut. Ekeshög fanns på ägorna och gården byggdes upp med ek-horsvirke på den samme grunden som de förra stätt och der står den ännu. Gården är kringbyggd men husen äro ej hop-svinglade, utan var länga har sina gavlar fria. Men der har varit en långa till som varit till svinglad vid boningshuset vid porten, men såväl porten som den femte längan rees ner för 65 år sen. Sen den branden, har Plöninge by ej hemsoökt av någon större eldsvåda, med undantag av Iven Anderssons gård i Plöninge som brann 1865. Sen annan eldsvåda som inträffat före min tid var på en gård i Jönstorps socken, tillhörig Iven Andersson på Toftor. Der hade varit bal om natten om vintern 1858. Fram på morgonen då de fleste balgästerna aftäget, hade Iven Andersson gått och lagt sig i sin

sängkammare och trött och sönnig som han var, insomnade han snart. Men någon fick syn på att eld utbröt i ett av uthusen och slog allarm, samt kallade upp folket. Man skyndade till sängkammaren och ropade att elden var lös i gården, men Leon Andersson satte sig upp och föll genast åter i sömn och föll baklänges, så gjorde han 2 gånger och ännu tredje gången det ropades på honom. Kunde han ej fatta vad det var fråga om utan somnade igen. Då måste folk ta honom upp ur sängen och resa honom, och äntligen blev han så vaken att han kunde fatta faran och skynda att klä något på sig och försöka få ut kreaturen, men de flesta blev innebrända. Gården brann ner till grunden. Trohugen hade någon person handskats ovarsamt med ciggveld i lagården.